

Esitutinnan viivästyminen, pöytäkirjamerkinnot ja loppulausunto

ASIAN VIREILLETULO

Tein 21.4.2023 keskusrikospoliisille osoitetun tutkintapyynnön, jossa pyysin tutkimaan poliisin menettelyä esitutkintalain 4 luvun 18 §:n mukaisten asianomistajan oikeuksista ilmoittamisen ja esitutkintalain 11 luvun 9 a §:ssä säädetyn erityisen suojelutarpeen laiminlyönnestä. Lisäksi pyysin esitutkintaviranomaista selvittämään, oliko asiassa syytä epäillä mahdollisesti muilta osin rikosta poliisin tai syyttäjän menettelyssä väkivallan riskin arvioinnissa tai uhrin suojelemisessa. Pyysin toimittamaan tarvittaessa myös näiltä osin esitutinnan.

Poliisin menettelyn tutkinnanjohtajana on toiminut erikoissyyttäjä. Esitutkintalain 11 luvun 9 a §:n erityisen suojelun tarpeen arvioinnin ja asianomistajan oikeuksista ilmoittamista koskeva esitutkintapöytäkirja saapui oikeuskanslerinvirastoon 7.11.2024.

Tutkintapyynnössä kuvatus väkivallan riskinarvioinnin, uhrin suojelutoimenpiteiden ja poliisin tekemän vangitsemisharkinnan menettelystä tutkinnanjohtaja päätti lokakuussa 2024 aloittaa esitutinnan. Esitutkintapöytäkirja saapui oikeuskanslerinvirastoon 30.12.2024. Annoin asiassa päätökseni 6.3.2025 ([OKV/1905/10/2022](#)).

Kun esitutinnan aloittamista koskeva harkinta vaikutti kestäneen tutkinnanjohtajana toimineella erikoissyyttäjällä noin 1,5 vuotta, otin omana aloitteena tutkittavakseni hänen menettelynsä. Esitutinnan viipymisen ohella otin tutkittavakseni myös eräitä muita esitutkinnassa ilmenneitä seikkoja.

SELVITYS

Tutkinnanjohtajana toiminut erikoissyyttäjä A on antanut menettelyssään selvityksen ja apulaishallakunnansyyttäjä lausunnon.

RATKAISU

Esitutinnan viipyminen

Esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 3 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Ennen esitutinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa selvitettävä 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä 9 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ratkaisu esitutinnan toimittamatta jättämisestä. Esitutinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin tämän lain säännöksiä. Tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta, ja päätöksen tekemiseen mahdollisesti tarvittavien seikkojen selvittämisestä. Asian selvittämiseksi tarpeellisiin esitutkintatoimenpiteisiin saadaan ryhtyä ennen tutkinnanjohtajan päätöstä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n nojalla esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä. Lainkohdan perustelujen ([HE 222/2010 vp](#) s. 188-189) mukaan velvollisuus toimittaa esitutkintatoimenpiteet ilman aiheetonta viivytystä koskee myös ennen esitutinnan aloittamista tapahtuvaa esitutinnan edellytysten tutkimista. Esitutinnan asianmukainen kesto yksittäistapauksessa riippuu asian erityispiirteistä, muun ohessa sen laadusta ja laajuudesta. Lain esitöissä on todettu, että vaatimus esitutinnan viivytyksettömästä toimittamisesta koskee erityisesti tapauksia, joissa poliisimies on epäiltynä rikoksesta ja jossa syyttäjä sen vuoksi toimii tutkinnanjohtajana. Esitutinnan aiheeton viivästyminen voi erityisesti tällaisessa tapauksessa synnyttää epäluuloja tutkinnan puolueettomuutta kohtaan.

Esitutkintalain 2 luvun 4 §:n mukaan syyttäjä johtaa esitutkintaa, jos poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä.

Erikoissyyttäjä A:n tutkinnanjohtajuudessa olleissa asioissa on ollut kyse epäillyistä poliisien virkarikoksista asiassa, jossa nainen oli murhattu vuoden jatkuneen vainoamisen jälkeen. Vaatimus esitutinnan viivytyksettömästä toimittamisesta on korostunut tämänlaatuisessa asiassa, jossa poliisit ovat olleet epäiltynä rikoksista.

Tutkintapyyntö oli jaettu 28.4.2023 erikoissyyttäjä A:n tutkinnanjohtoon siltä osin, kun kyse on ollut poliisin tekemäksi epäilystä rikoksesta. Asian tutkija oli tiedustellut A:lta 9.5.2023, miten

tämä haluaa asiassa edetä. A on vastannut viestiin vasta seitsemän kuukautta myöhemmin 8.12.2023. Ilmeistä on, että A:n olisi tullut tutkinnanjohtajana ryhtyä toimenpiteisiin huomattavasti joutuisammin. Näin hänen olisi tullut tehdä, vaikka tutkija ei olisi ollut edes yhteydessä.

Vasta helmikuussa 2024 A on pyytänyt tutkijaa selvittämään, mitä tietoja poliisilla oli ollut vangitsemisharkintaa tehdessään. Näiden tietojen hankkimisen jälkeen hänen tarkoitus on ollut tehdä harkinta siitä, suoritetaanko myös siltä osin esitutkintaa. Esiselvitykseen tarvittavien tietojen hankkiminen aloitettiin siten vasta 10 kuukautta tutkintapyyynnön kirjaamisen jälkeen. Esitutkinnan toimittaminen on jo tässä vaiheessa viivästynyt aiheettomasti. Päätöksen esitutkinnan aloittamisesta tutkinnanjohtaja teki lokakuussa 2024.

Loppulausuntomahdollisuuden varaaminen

Tutkintapyyynnön perusteella A:n tutkinnanjohtajuudessa on ollut lopulta kaksi esitutkintaa. Näissä molemmissa asianomistajana on kuultu murhatun naisen lähiomaista, joka oli jo tiedustellut tutkinnanjohtajalta 23.9.2023, onko esitutkinnassa esiin tulevia seikkoja mahdollista kommentoida. A oli 25.9.2023 vastannut tämän olevan mahdollista. Lisäksi asianomistaja oli 26.7.2024 ilmoittanut A:lle haluavansa kommentoida esitutkinnassa esiin nousseita asioita ja mahdollisuuksien mukaan kertynyttä aineistoa. A on vastannut viestiin: Ok kiitos”. Vielä kuulumustensa jälkeen asianomistaja oli 26.11.2024 tiedustellut tutkijalta, onko hänen mahdollista antaa täydentävää tietoa, jos hänelle muistuu jotain olennaista kuulumustelussa käsiteltyyn liittyen. Tutkija on 28.11.2024 ilmoittanut tämän olevan mahdollista joko liitteen tai lisätutkintapöytäkirjan muodossa.

Esitutkintalain 10 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan ennen esitutkinnan päättämistä asianosaisille on varattava tilaisuus antaa esitutkintaviranomaiselle loppulausunto esitutkinta-aineiston riittävyydestä, näytön arvioinnista, oikeuskysymyksistä tai muista asian käsittelyn kannalta tärkeistä seikoista, jollei lausunnon pyytäminen ole asian laatu ja laajuus, rikoksen vähäisyys tai muut vastaavat seikat huomioon ottaen syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn kannalta ilmeisen tarpeetonta.

Tutkinnanjohtajana toiminut A on selvityksessään todennut, että loppulausunnon antaminen oli katsottu tarpeettomaksi. Hänen selvityksestään ei käy ilmi, millä perusteella hän oli tehnyt arviomansa.

Asian laatu ja sen merkityksellisyys asianomistajalle huomioon ottaen hänelle olisi tullut jo lähtökohtaisesti varata mahdollisuus loppulausunnon antamiseen. On vaikea nähdä tutkittavan asian luonne huomioon ottaen, miksi se olisi ollut ”ilmeisen tarpeetonta”. Joka tapauksessa tämä jää avoimeksi, koska A ei ole perustellut kantaansa. Lisäksi merkitystä on sillä, että asi-

anomistaja oli nimenomaisesti pyytänyt tilaisuutta kommentoida esitutkinnassa ilmenneitä seikkoja. Vaikka loppulausuntomenettelyn käyttäminen ei lain mukaan riipu asianosaisen pyynnöstä, tilaisuus loppulausunnon antamiseen tulee yleensä varata, mikäli sitä nimenomaisesti pyydetään. Loppulausuntojen pyytäminen asianomistajalta ei olisi myöskään viivästyttänyt esitutkintoja, koska ne olisi voitu pyytää samassa yhteydessä kuin rikoksesta epäilyiltä niitä oli pyydetty.

Esitutinnan aikana asianomistaja oli esittänyt pyynnön kommentoida esitutkinta-aineistoa ja hänelle oli ilmoitettu tämän olevan mahdollista. A:n antamista vastauksista on pääteltävissä, että A:n tarkoituksena oli antaa tämä tilaisuus asianomistajalle. Asianomistaja on siten perustellusti voinut olla käsityksessä, että hänelle varataan mahdollisuus loppulausunnon antamiseen. Lopulta tutkinnanjohtaja oli kuitenkin päätenyt toisenlaiseen ratkaisuun. Tästä ratkaisusta tutkinnanjohtaja ei informoinut millään tavoin asianomistajaa. Menettely on virheellinen tältäkin osin.

Mikäli tutkinnanjohtaja on katsonut loppulausunnon ilmeisen tarpeettomaksi vastoin asianomistajalle aiemmin annettuja ilmoituksia, olisi hänen tullut tehdä esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukainen esitutkintapäätös, koska seikka on voinut vaikuttaa asianomistajan oikeuksiin, etuihin ja velvollisuuksiin. Tällä tavoin asianomistaja olisi tullut tietoiseksi siitä, että hänellä ei olekaan mahdollisuutta antaa pyytämäänsä loppulausuntoa toisin kuin aiemmin oli informoitu.

Loppulausuntomenettelystä A on selvityksessään todennut, että asianomistaja olisi voinut halutessaan antaa lausunnon ennen syyteharkinnan valmistumista suoraan syyttäjälle. Selvyiden vuoksi oikaisen tämän virheellisen käsityksen.

Esitutkintapöytäkirjat oli toimitettu oikeuskanslerinvirastoon syyteharkintaa varten 28.12.2024, minkä tutkija oli A:lle ilmoittanut. A oli tehnyt Syyttäjälaitoksen tietojärjestelmässä kuitenkin vasta 25.2.2025 päätökset asioiden siirtämisestä syyteharkintaan oikeuskanslerinvirastoon. Nämä päätökset oli Syyttäjälaitoksesta lähetetty asianomistajalle 6.3.2025, jolloin syyteharkinta jo valmistui.

A oli tehnyt päätökset tietojärjestelmään siten vasta lähes kolme kuukautta sen jälkeen, kun esitutkintapöytäkirjat oli tosiassissa saatettu syyteharkintaan. Tämän vuoksi asianomistaja ei olisi tullut edes tietoiseksi esitutkinnan päättymisestä ennen syyteharkinnan valmistumista, ellei oikeuskanslerinvirastosta olisi oltu asianomistajaan yhteydessä.

Kuulustelupöytäkirjaan tehtävät merkinnät

Toisessa erikoissyyttäjä A:n johtamassa esitutkinnassa poliisien epäilty virkarikos on koskenut sitä, että esitutkintalain 11 luvun 9 a §:n mukainen asianomistajan erityisen suojelun tarpeen

arviointi sekä esitutkintalain 4 luvun 18 §:ssä säädetty velvollisuus ilmoittaa asianomistajalle käytössä olevista tukipalveluista oli laiminlyöty. Näyttönä näistä laiminlyönneistä oli, että asianomistajan kuulustelupöytäkirjoissa ei ollut toimenpiteistä merkintää.

A:n toimittamassa esitutkinnassa kuultiin asianomistajana yhtä henkilöä. Asianomistajan kuulustelusta laaditussa pöytäkirjassa ei ollut merkintöjä kohdissa ”Arvio suojelutoimien tarpeesta” ja ”Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista ja auttavista tahoista”. Kuulustelupöytäkirjan merkinnät olivat puutteellisia siis A:n johtamassa esitutkinnassa, jossa tutkittavana virkarikoksena oli näiden samojen merkintöjen puutteellisuudet toisessa asiassa.

Selvityksessään A on todennut, että ottaen huomioon jutun luonne ja laatu on katsottu, että kyseisiä menettelyitä ei ole tarvinnut tehdä. A:n mukaan päätös on tehty laillisen harkintavallan rajoissa.

Esitutkintalain 11 luvun 9 a §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä arvioitava, onko asianomistaja asiaa esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä käsiteltäessä erityisen suojelun tarpeessa sekä arvioitava, ovatko 2 momentissa tarkoitetut toimenpiteet tarpeen. Arvioinnissa on otettava huomioon etenkin asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet ja rikoksen laatu. Arviointia tehtäessä on otettava huomioon asianomistajan käsitys toimenpiteen tarpeellisuudesta.

Erityisen suojelun tarpeen arvioinnissa on kyse esitutkintalaissa säädetystä velvollisuudesta. Tutkinnanjohtaja voi arvioinnissaan päätyä erilaisiin lopputuloksiin, mutta hänellä ei ole lainmukaista harkintavaltaa olla tekemättä arviota. Mikäli asianomistajan suojelutarpeen perusteelliselle määrittämiselle ei ilmene tarvetta, siitäkin tehdään merkintä kuulustelulomakkeeseen.

Esitutkintalain 4 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava asianomistajalle ilman aiheetonta viivytystä siinä laajuudessa kuin se on erityisesti asianomistajan henkilöön liittyvät seikat ja rikoksen laatu huomioon ottaen tarpeen käytettävissä olevista tukipalveluista. Kuulustelupöytäkirjaan tehtävästä kirjauksesta säädetään valtioneuvoston asetuksessa esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta (122/2014). Asetuksen 3 §:n 1 momentin 11 kohdan mukaan sen lisäksi, mitä esitutkintalaissa säädetään, esitutkintapöytäkirjaan on tehtävä merkintä esitutkintalain 4 luvun 18 §:ssä tarkoitetuista ilmoituksista.

Tutkinnanjohtajana toiminut A on menetellyt lainvastaisesti, koska esitutkintapöytäkirjan merkintöjen perusteella asianomistajalle ei ole suoritettu erityisen suojelutarpeen arviota eikä ilmoitettu käytettävissä olevista tukipalveluista. Vaikka tutkittavana ollut virkarikos on ollutkin laadultaan sellainen, jonka perusteella asianomistajan suojelutoimet eivät yleensä tule kyseeseen, nämä laiminlyönnit ovat varsin oudoksuttavia. A:n johtamassa esitutkinnassa virkarikoksena oli

nimittäin tutkittu näiden samojen merkintöjen puutteellisuutta toisessa asiassa. Pelkästään tästä syystä erikoissyyttäjä A:n on täytynyt olla hyvin tietoinen näistä esitutkintalain velvoitteista.

Edellä todettujen seikkojen lisäksi tutkinnanjohtajana toiminut erikoissyyttäjä on toiminut huolimattomasti siltä osin kuin lisätutkintapöytäkirjaan on kirjattu kyseessä olevan apulaisoikeuskanslerin lisätutkintapyyntö. En ollut tehnyt asiassa lisätutkintapyyntöä, vaan tutkinnanjohtaja oli itse päättänyt suorittaa lisätutkintaa oikeuskanslerinvirastosta tehdyn tiedustelun jälkeen.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Tutkinnanjohtajana toiminut erikoissyyttäjä A on menetellyt lainvastaisesti, koska esitutkintaa ei toimitettu ilman aiheetonta viivästystä, asianomistajalle ei suoritettu erityisen suojelutarpeen arviota eikä ilmoitettu käytettävissä olevista tukipalveluista eikä varattu mahdollisuutta pyytämänsä loppulausunnon antamiseen.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla erikoissyyttäjä A:lle kyseisen huomautuksen.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki